

Helsedirektoratet
Postboks 7000 St. Olavs plass
0130 Oslo

Årsrapport 2023

Sámi dearvvašvuodadutkama guovvdáš - Senter for samisk helseforskning

1 Innleiing

Sámi dearvvašvuodadutkama guovvdáš - Senter for samisk helseforskning (SSHF) blei etablert i 2001 med formålet å drive tverrfagleg og interdisiplinær forskning og utviklingsarbeid innan helse og levekår for den samiske befolkninga spesielt og den nordnorske befolkninga generelt.

Senteret driv i hovudsak med epidemiologisk forskning, men har også kvalitative forskingsprosjekt. Store delar av året har gått med til å førebu oppstarten og sikre finansiering til del 2 av SAMINOR 3, ei omfattande helse- og levekårsundersøking. SAMINOR 3 starta i oktober 2023.

2 Organisering av SSHF

2.1 Senterråd

Senterrådet blei oppretta i 2020. Senterrådet skal gi innspel og diskutere drift og utvikling av senteret. Senterrådet har rådgivande myndigheit. Fagleg leder av senteret er ikkje formelt bunden av innspel frå rådet, men følger anbefalingane så langt som mogleg.

Senterrådet består av følgande institusjonar og medlemmar:

- Sametinget, Gunn Kristin Hætta
- Leiar ved Institutt for samfunnsmedisin (ISM), Torkjel Sandanger
- Samisk legeforening, Barbro Lill Hætta (leiar av senterrådet)

- Sami allaskuvla (Samisk høgskole), Solveig Joks
- Senter ved ISM, Anette Fosse, Nasjonalt Senter for Distriktsmedisin (NSDM)
- Tilsett SSHF, Susanna Ragnhild Siri

2.2 Stillingar og ressursar

SSHF er eit lite senter med få årsverk, både når det gjeld administrative stillingar og forskarstillingar. I 2023 hadde senteret i gjennomsnitt 9,1 årsverk fordelt på 13 personar. Omtrent 6 årsverk er finansiert av grunnløyvinga til senteret.

Med SAMINOR 3 i drift er det i tillegg 33 medarbeidarar som er tilsett frå 1. september 2023 foreløpig fram til august 2024.

2.2.1 Fagleg leiar

Ved utgangen av 2023 hadde senteret ein fagleg leiar i 90 % stilling, som har godkjent professorkompetanse som forskar 1. I og med at senteret er eksternt finansiert, og ikkje har ansvaret for undervisning, kan det ikkje gjerast opprykk til ordinært professorat, men til forskar 1 som er på same nivå. SSHFs faglege leiar er også leiar av SAMINOR.

2.2.2 Senterets tilsette i 2023

Andre stillingar på senteret i 2023:

- professor frikjøpt frå Institutt for samfunnsmedisin
- 9 forskarar (stillingsbrøkar frå 10 til 100 %)
- 6 teknisk-administrative eller administrative stillingar
- 33 stasjonsmedarbeidarar i SAMINOR 3 (31 årsverk)
- 1 tilsett sjåfør og 3 innleigde sjåførar

2.3 Kontor

Senteret har delt hovudkontor ved Várdobáiki samiske senter i Dielddanuori suokhan/Tjeldsund kommune og ved Institutt for samfunnsmedisin, UiT Noregs arktiske universitet i Tromsø. I tillegg har ein forskar og ei administrativ stilling hatt arbeidsplass i Oslo. Vi har også forskarar i mindre stillingar som har kontorplass ved sine hovudarbeidsplassar i Levanger, Umeå og Karasjok.

3 SAMINOR

Helse- og levekårsundersøkinga i område med samisk og norsk busetting – SAMINOR er den største forskingsporteføljen til SSHF. I tillegg til eiga forskning, er senteret ansvarleg for planlegging av og innsamling og forvaltning av data som også gjerast tilgjengeleg for forskarar utanfor senteret. Eit stort arbeid for SSHF i 2023 har vore å planlegge og starte

opp SAMINOR 3 samt søke finansiering til undersøkingsa. SAMINOR 3 starta innsamlinga i Røros i oktober 2023. Det blei gjort eit omfattande arbeid før oppstart med å få på plass ein driftsstruktur for SAMINOR 3.

3.1 Forskingstema

SAMINOR 3 ser på følgende kliniske mål og biologiske prøver:

Blodtrykk og puls	Fysiske tester for 70+	Høyde, vekt, livvidde og hoftevidde
Kognitive tester for 70+	EKG (hjertefunksjon)	Spirometri (lungefunksjon)
Gripestyrke	Blodprøver	Urinprøver

Figur 1. Oversyn over kliniske mål og biologiske prøver i SAMINOR 3. Kliniske mål i mørk farge og biologiske prøver i lys farge.

Spørjeskjemaet har følgende tema:

Sykdommer og plager	Mestring	Livskvalitet	Tobakk	Arbeid
Fysisk aktivitet	Bruk av helse- og sosialtjenester	Funksjonsnedsettelse	Diskriminering og rasisme	Religion
Fornøydhet med helse- og sosialtjenester	Oral helse	Resiliens	Kosthold	Seksuell orientering
Legemiddel	Selvmedisin	Historiske traumer	Natur, klima og miljø	Sivilstand
Covid-19	Vold og overgrep	Kultur	Primærnæringer	Utdanning
Overgangsalder	Trygghet	Alkohol	Alternativ behandling	Økonomi

Figur 2. Oversyn over tema i spørreskjemaet i SAMINOR 3.

3.2 Kommunar i SAMINOR 3

49 kommunar er planlagt inkludert i SAMINOR 3, med atterhald om vidare finansiering.

SAMINOR 3 har i 2023 vore i 6 kommunar, alle i Trøndelag. Det er til kvar tid to stasjonar: ein stasjonær (s) og ein buss (b). Det er fleire undersøkingsrom på bussen, men denne stasjonen krev også innleigde lokale til nokre av undersøkingane. Buss blir brukt i dei minste kommune og stasjonær i dei største kommunane med omsyn til innbyggjarar. I 2023 blei følgande kommunar besøkte:

- Røros (s) (halvparten av dei inviterte, resterande blir inviterte i februar 2024),
- Tydal (b)
- Rennebu (s)
- Namdalseid (b)
- Meråker (s)
- Høylandet (b)

Kommunebesøk forut for besøk av SAMINOR 3 er kontinuerleg pågåande. Dette er viktig for å informere om undersøkinga, fordelar for kommunen og kva støtte kommunen kan bidra med. Vi ønsker også hjelp til å oppmode dei inviterte til å delta. I 2023 er det gjennomført 18 kommunemøte.

3.3 Data og personvern

Arbeidet med vurdering av personvernkonsekvenser (DPIA) var omfattande, og er eit viktig juridisk dokument for SAMINOR 3.

Ein IT-utviklar blei tilsett frå mars 2023, som innanfor kort tidsfrist klarte å designa ein stasjonsapp til bruk ved datainnsamling. Det er eit krav i forhold til forskrift og datatryggleik. Appen er kopla rett mot datalagringsplattforma Tenester for Sensitive Data (TSD) på Universitetet i Oslo, der all innsamla data blir sikkert lagra. SAMINOR har hatt god assistanse frå Avdeling for IT (ITA) på nivå 1 ved UiT. Det er bygd egne sikre breiband for begge stasjonar som lett blir flytta frå kommune til kommune. ITA har også ein eigen SAMINOR 3-gruppe som bidreg med IT-støtte og reiser ut til stasjonane ved behov.

Uttrekk av namn og adresser blir no gjort av Skatteetaten. Her var det fleire utfordringar, då det var lang kø for uttrekk av namn/adresser til forskingsprosjekt. Det førte til ei utsetjing av oppstarten med 3 veker i Røros, og har ført til nokre små endringar av tidsplanen for datainnsamling i kommunar. Engerdal i Innlandet fylke er flytta frå oktober 2023 til februar 2024 og Røros er oppdelt i to innsamlingsperiodar. I løpet av våren 2024 vil me ha teke inn dei tapte 3 vekene frå oppstarten.

3.4 Tilsette på stasjon

Det er tilsett omtrent 33 stasjonstilsette. Kvar stasjon har fire team som jobbar tre veker på og avspaserer ei veke. Turnusen er laga slik at tre team er på stasjon og eit team på avspasering til ei kvar tid. Våre tilsette er mellom anna sjukepleiarar, helsefagarbeidarar, fysioterapeutar og bioingeniørar. Det er totalt fire stasjonsleiarar, to på kvar stasjon. Dei har ein eigen turnus med to veker på, ei veke administrasjon og ei veke avspasering.

Heile september og delar av oktober vart brukt til systematisk opplæring av alle tilsette. Det blei gjennomført to opplæringssamlingar, i Tromsø og på Røros. Det blei også utarbeida opplæringsmateriell i form av tekst, bilete og videoar, og gjennomført digitale opplæringssamlingar.

SSHF gjennomførte ei medarbeidarundersøking i desember 2023 blant våre stasjonstilsette i SAMINOR 3. 70 % oppgav å vere svært fornøgd og 30 % godt fornøgd med jobben i SAMINOR 3. Ingen var misfornøgd. Det blir også spegla ved at vi har kun ein oppseiingar og mange ønsker å halde fram etter august 2024.

SAMINOR 3 er ikkje fullfinansiert, men det blir søkt nye midlar og jobba kontinuerleg med å skaffe naudsynt finansiering. Det er laget stoppunkt og prioriteringslister for kommunar i tilfelle manglande vidare finansiering. Første stoppunkt er i oktober 2024, etter at delar av Nord-Troms er gjennomført.

3.5 Innkjøp og logistikk

Våre stasjonar flyttar på seg etter nokre veker, og dette fører til at logistikken er ressurskrevjande. Det er tilsett ein eigen koordinator som held kontakten med stasjonstilsette og stasjonsleiarar, og førebur dei neste kommunane med ein tidsakse på om lag 3–4 månader. Det må organiserast både lokale til stasjonane og bustader for dei tilsette i kvar kommune, i tillegg til den praktiske flyttinga av stasjonar.

Det er kjøpt og leigd inn eigne bilar til bruk på stasjonane. Bilane blir mellom anna brukt til transport til og frå overnattingsstader og reiseknutepunkt, flytting av biologisk materiale og andre varer og innkjøp.

SSHF har ved hjelp av nivå 1 på UiT gjennomført omfattande anbudsrunder for å gjere gode avtaler om transport av biologisk materiale og varer, trykking av materiell og innkjøp av diverse utstyr med meir. Det er inngått avtale med eit transportfirma som hentar biologisk materiale ca kvar tredje veke og fraktar blod, urin og hår til Biobanken ved UiT. Herfrå blir prøver levert til UNN for analyse. Det blir også køyrt ut utstyr, stasjonsutstyr og anna materiale frå Tromsø som tek med seg skitne klede, skjema og anna tilbake.

3.6 Kommunikasjon

SSHF har to kommunikasjonsrådgivarar i ca 1,4 stilling som jobbar med planlegging og gjennomføring av kommunikasjon og formidling. Dette gjeld både møte med kommunar, utvikling av profileringsmateriell, utsending av informasjonsmateriell og annonsering på sosiale og tradisjonelle media. Dei gir også opplæring til aktuelle medarbeidarar om kontakt med media, og organiserer pressearbeidet vårt.

I 2023 har SAMINOR 270 presseoppslag, med ein kraftig auke i siste kvartal etter oppstart i oktober.

Antall presseoppslag om SAMINOR per kvartal i tabellen under.

1.kvartal	38
2.kvartal	22
3.kvartal	60
4.kvartal	150

3.7 Risikoanalyse

Det er bygd ein omfattande infrastruktur, og mange nye tilsette er involverte i datainnsamling. Risikoen har vore stor med omsyn til feil og misforståingar ved bruk av nye IT-system, tekniske problem og opplæring av mange nye tilsette.

Dei største utfordringane har vore tekniske problem, mellom anna straumbrot i ein av dei første kommunane vi besøkte. I starten var det periodar med for låg bemanning, ettersom nokre tilsette ikkje kunne starte umiddelbart. Trass i dette har oppstarten av SAMINOR 3 gått langt over forventning. ROS-analysar gjort på førehand har budd alle tilsette på tiltak ved ikkje planlagde hendingar. Opplæringsdelen var ein sentral grunn til at oppstarten har gått så bra.

3.8 Styringsgruppe

Styringsgruppa for SAMINOR hadde to møte i 2023. Sentrale institusjonar og organisasjonar er representerte. Styringsgruppa skal bidra til å sikre ressursar, forsvarleg drift, strategisk og fagleg utvikling av SAMINOR. Styringsgruppa tar stilling til og vedtar:

- Større, prinsipielle og strategiske saker
- Budsjett og årsplan for SAMINOR
- Nye datainnsamlingar i SAMINOR og sikring av økonomiske garantiar til dette

Medlemmar i 2023:

- ISM: instituttleder Torkjel Sandanger (leder av styringsgruppa)
 - Sámediggi: Eirik Larsen (fast medlem til september 2023)
 - Sámediggi: Lisbeth Vestrheim Skoglund (fast medlem frå september 2023)
 - Helse Nord: Tone Kristin Amundsen (fast medlem)
 - KS – Kommunesektorens organisasjon: Robert Isaksen (fast medlem)
 - Troms og Finnmark fylkeskommune: Kristina Forsberg (fast medlem)
 - Sørsamisk helsenettverk: Anne Lajla Westerfjell Kalstad (fast medlem)
 - Ekstern forskar: Liv Elin Torheim, FHI (fast medlem)
 - Tilsettrepresentant: Astrid M.A. Eriksen (fast medlem)
-
- ISM: Charlotta Rylander (varamedlem)
 - Sámediggi: May-Torill Hætta Siri (varamedlem)
 - Helse Nord: Tove Klæboe Nilsen (varamedlem)
 - KS – Kommunesektorens organisasjon: Tom Mikalsen (varamedlem)
 - Troms og Finnmark fylkeskommune: Rita Henie Bakken (varamedlem)
 - Sørsamisk helsenettverk: Jenni Valseth (varamedlem)
 - Ekstern forskar: Anja Davis Norbye, Institutt for helse og omsorg, UiT (varamedlem)
 - Tilsettrepresentant: Susanna R.A. Siri (varamedlem)

Frå og med 2024 vil både Troms fylkeskommune og Finnmark fylkeskommune ha kvar sin representant i styringsgruppa.

3.9 Resultat og status SAMINOR

SSHf har brukt store ressursar på å planlegge og sikre finansiering til SAMINOR 3. Ein ny runde med datainnsamling var heilt essensielt for å sikre eit godt nok og oppdatert kunnskapsgrunnlag om helsa til den samiske befolkninga. Arbeidet har resultert i løyvingar gjennom statsbudsjettet, frå fylkeskommunar, Helse Midt og Helse Nord.

Undersøkinga er planlagt gjennomført i 49 kommunar. Dei siste åra har SSHf arbeidd for å utarbeide spørjeskjema, planlegge og kjøpe inn til kliniske undersøkingar, ha møte med kommunar for å førebu innsamlinga, med meir.

I 2023 kom det ut 2 vitenskaplege artiklar og eit bokkapitel basert på SAMINOR-data. Vi har hatt eit stort fokus på formidling av tidlegare resultat og metode frå SAMINOR, og dette har blitt presentert ved mange konferansar, seminar og møte.

Det er 11 pågåande forskingsprosjekt som brukar data frå SAMINOR, både av interne forskarar på senteret og eksterne forskarar. Det er eit omfattande samarbeid mellom SSHf og mange forskarar tilknytt både UiT Noregs arktiske universitet og andre forskingsinstitusjonar.

SAMINOR-data er ein viktig bidragsytar til det store fellesprosjektet «*Healthy choices*»/Sunne val for alle, der mange befolkningsstudiar bidrar med datagrunnlag. Sunne val for alle fekk løyva 50 millionar frå Noregs forskingsråd i 2019. Leiar for SAMINOR sit i leiinga til Sunne val for alle og er ansvarleg for ei av arbeidspakkane i prosjektet kalt «*Identify resilient and vulnerable individuals and target interventions*» der data frå SAMINOR 1 og 2 er inkludert.

ISM har etablert ei felles forvaltingseining for dei fire befolkningsbaserte helseundersøkingane SAMINOR, Tromsøundersøkelsen, Kvinner og Kreft og Fit futures. Dei fire undersøkingane samarbeider om administrative og tekniske rutinar, noko som er nyttig for alle parter og gjer kvar av undersøkingane mindre sårbare. Dei faglege vurderingane rundt bruk av data ligg hos kvar enkelt undersøking, og forvaltninga blir framleis gjort av teknisk-administrativt personale frå SSHf. To av dei tilsette på senteret deltar i forvaltingseininga i 20 % stilling kvar.

4 Forskingsaktivitetar i 2023

SSHf driftar og har ansvaret for fleire forskingsprosjekt. Senteret sin største forskingsportefølje er SAMINOR. I tillegg driv senteret prosjektet «Perspektiv på covid-19 i samiske samfunn i Noreg». SSHf er også ein aktiv deltakar i GIDA-Sápmi, eit samisk nettverk under The Global Indigenous Data Alliance (GIDA), som jobbar for å sikre urfolks rett til sjølvbestemming over eigne data.

4.1 Bidrag til offentlege rapportar

På førespurnad frå Kvinnehelseutvalet bidrog SSHF med tekst om samisk kvinnehelse som er inkludert i NOU 2023:5 *Den store forskjellen – Om kvinners helse og betydninga av kjønn for helse*. På oppdrag frå Helse- og omsorgsdepartementet har Folkehelseinstituttet (FHI) og SSHF i 2023 utarbeida eit kunnskapsgrunnlag om folkehelse og levekår i samiske område. Denne rapporten skal innlemmast som eit heilt nytt kapittel i Folkehelse rapporten, og blei publisert i mars 2024.

4.2 Forskingsprosjekt på SAMINOR

Senteret starta eit nytt PhD-prosjekt med data frå SAMINOR, «Use of health care services in a multiethnic society, the impact of mental health and potential traumatic events. The SAMINOR 2 Questionnaire Survey». Formålet med prosjektet er å utvide kunnskapen om bruk av helsetenester, og korleis helseplager og moglege traumatiske opplevingar påverkar helsetenestebruk blant samisk og ikkje-samisk befolkning. Det er tilsett ein PhD-stipendiat som er finansiert av Helse Nord, som starta i stillinga januar 2024.

Eit anna forskingsprosjekt i regi av forskarar ved SSHF er på temaet allostatisk overbelastning, dvs. stress som følge av etnisk diskriminering, mobbing og vanskelege økonomiske forhold i barndommen. Dette kan gi auka sjukdomsbyrde, dårlegare mental helse og auka risiko for tidleg død. Formålet er å sjå om det er forskjell på grad av allostatisk overbelastning mellom etniske grupper som bor i dei same geografiske områda. Dette prosjektet er i samarbeid med forskarar ved Toulouse universitet i Frankrike.

Dei kvalitative prosjekta «Fortellinger om helse» og «Kvinner i reindrifta», som begge er del av SAMINOR, gjennomførte 60 intervju i løpet av 2022. Råresultat frå desse intervju har vore viktige grunnlag for planlegging av spørjeskjemaet i SAMINOR 3. Dei første artiklane er under arbeid i samarbeid med brukarar og fagpersonar. Det vil forskast vidare på dette datamaterialet i åra som kjem.

4.3 Perspektiv på covid-19 i samiske samfunn i Noreg

Perspektiv på covid-19 i samiske samfunn i Noreg er del av eit internasjonalt samarbeidsprosjekt om covid-19 i urfolkssamfunn i Arktis. Prosjektet har utspring i eit Arktisk råd-prosjekt, og det internasjonale samarbeidet blei særst forseinka i 2022/2023 grunna stans i arbeidet til Arktisk råd i etterkant av den russiske invasjonen av Ukraina. I Noreg har SSHF undersøkt korleis samiske kommunar og institusjonar har takla pandemien og smittevernstiltaka. Arbeidet skal munne ut i ein rapport som blir oversendt Utanriksdepartementet i mai 2024. SSHF er også medforfattarar på to artiklar publisert i 2023.

4.4 International Conference on Sámi Research Data Governance

The Global Indigenous Data Alliance (GIDA) jobbar for å sikre urfolks rett til sjølvbestemming når det gjeld data. I 2023 arrangerte den samiske undergruppa, , GIDA Sápmi-nettverket, konferansen International Conference on Sámi Research Data Governance. Senter for samisk helseforskning deltar aktivt i nettverket og stod for den praktiske gjennomføringa av konferansen. I 2023 har gruppa arbeida med å samle artiklar basert på føredrag på konferansen til ein publikasjon.

5 Vitskapeleg produksjon, kommunikasjon og nettverksbygging

Den vitskapelege produksjonen i 2023 ber preg av mange forskarar på senteret har vore ein viktig del av planlegging og gjennomføring av SAMINOR 3. Likevel har tilsette på senteret publisert 11 vitskapelege artiklar, skrive eitt bokkapittel og hatt fleire populærvitskapelege publikasjonar og kronikkar. Vi har deltatt aktivt med føredrag på konferansar, seminar og liknande. Detaljert informasjon om publikasjonane ligg ved i ei eiga publikasjonsliste frå senteret.

Senteret registrerer aktivitetane sine i Cristin, både vitskapelege og populærvitskapelege publikasjonar, medieoppslag og føredrag. Publikasjonsliste for 2023 er vedlagt årsrapporten.

Nokre av arrangementa SSHF har arrangert og deltatt på i 2023:

1. «Starten på en samtale». Dette var eit samarbeid med Tromsø domkyrkje om vegen vidare etter Sannings- og forsoningskommisjonen sin rapport. Det var faglege, politiske og kulturelle innslag.
2. «Alltid en fremmed». SSHF har bidratt til ei samarbeidsutstilling med Noregs arktiske universitetsmuseum om temaet internatliv.
3. «Hvor skal slaget stå? Framtidens største utfordringer for folkehelsen». Eit samarbeid mellom SAMINOR, Tromsøundersøkelsen og HUNT på Arendalsuka.
4. «Sálva/Håndtak». SSHF deltok med forsnakk til Hålogaland teaters stykke om fornorskning.
5. Paneldebatt ved lansering av rapporten om hets og mobbing i regi av Amnesty International
6. Kick-off for SAMINOR 3 i Røros med utstilling og minikonsertar.
7. Fleire føredrag og podkastar.

Nettsidene til senteret blir brukt til å formidle informasjon om forskingsaktivitet. Det blir publisert nyheitsartiklar, i tillegg til at mykje informasjon både til deltakarar, forskarar og andre interesserte er samla på nettsidene. SAMINOR har ein eigen nettside på saminor.no.

I tillegg har andre av prosjekta våre egne undersider. Senteret har også ei side på Facebook og Instagramprofil (https://www.instagram.com/sshf_saminor/) i 2023.

Også i 2023 har ei viktig prioritering for senteret vore kontakt med beslutningstakarar, bidragsytarar og samarbeidspartar i SAMINOR 3.

6 Samarbeid med andre nasjonale institusjonar

SSHF samarbeider med ei rekke nasjonale institusjonar: Samisk nasjonalt kompetansesenter – psykisk helsevern og rus (SANKS), NTNU og befolkningsundersøkinga HUNT, Folkehelseinstituttet, Universitetssykehuset i Nord Norge (UNN), Samisk høgskole i Kautokeino, Folkehelseinstituttet, Várdobáiki samiske senter, i tillegg til forskarar frå ulike institutt ved UiT Noregs arktiske universitet og andre universitet. Ved Institutt for samfunnsmedisin ved UiT, har vi et særleg samarbeid med Tromsøundersøkelsen og NAFKAM. Senteret jobbar også i nær dialog med Sametinget.

7 Samarbeid med internasjonale forskingsmiljø

SSHF har eit samarbeid med fleire internasjonale forskingsmiljø.

Gjennom prosjektet *Perspektiv på covid-19 i samiske samfunn*, samarbeider senteret tett med eit internasjonalt forskingsmiljø frå Canada, USA, Danmark/Grønland, Sverige og Finland. Vi har hatt eit spesielt tett samarbeid med Umeå universitet og Universitetet i Oulu om forskning på konsekvensar av covid-19 i samiske samfunn.

I 2023 har vi starta eit samarbeidsprosjekt med Toulouse universitet. Ein forskar derfrå var på eit forskingsopphald ved UiT hausten 2023, og to av våre forskarar skal på eit forskingsopphald i Toulouse våren 2024.

8 Utfordringar framover

8.1 Tilsetttressursar

SSHF har eit stort ansvar som forvaltar av den store helse- og levekårsundersøkinga SAMINOR. Mykje tid og ressursar blir brukt på datainnsamling og tilrettelegging av data for både interne og eksterne forskarar. Dette kjem i tillegg til den vitskapelege forskingsproduksjonen på senteret. Den kompetansen som senteret etter kvart har innan helsespørsmål om det fleiretniske i nord, er heilt unik også i internasjonal samanheng. SSHF er i tett kontakt med både Folkehelseinstituttet og Utanriksdepartementet om den

norske leiarskapen av Arktisk råd. Særskild arbeidsgruppa for berekraftig utvikling har etterspurd kompetansen til senteret.

Etterspurnaden etter senterets kunnskap er derfor betydeleg og aukande, spesielt med tanke på resultat frå SAMINOR. Dette er ei utfordring for eit lite senter med få tilsette og mange små stillingsprosentar. Den store etterspurnaden bidrar til redusert tid til forskning.

Planlegginga og gjennomføringa av SAMINOR 3 er svært ressurskrevjande. Mykje av ressursane i 2023 blei brukt til planlegging av SAMINOR 3 og hadde ikkje vært mogleg utan eksterne midlar utanfor grunnløyvinga. SAMINOR 3 har totalbudsjett på kr 150 millionar og med tildelte og innsamla midlar er det mogleg å gjennomføre undersøkinga til oktober 2024. Framleis er det tydelege signal frå sentrale institusjonar i nord og frå regionale og sentrale myndigheiter, at det er ønskeleg med ei ny og større datainnsamling der fleire kommunar er inkluderte. Kommunane er sterkt involverte i planlegginga og signaliserer behov for ei ny datainnsamling til det beste for befolkninga. Det har derfor blitt brukt mykje tid til å presentere og formidle pågåande forskning og vidare planar til regjeringa, stortingspolitikarar, fylke, kommunar, Helse Nord, diverse direktorat, fleire sjukehus med fleire.

Samtidig er det utfordrande å finne og rekruttere forskarar med kunnskap om det fleiretniske Noreg samtidig. Senteret må i stor grad utdanne eigne ressursar. Frå sommaren 2018 inngjekk senteret ein avtale om frikjøp av ein erfaren epidemiologi-professor frå Institutt for samfunnsmedisin ved UiT. Dette har vore særskilt vellykka og har styrka rettleiingskapasiteten.

I 2023 betalte senteret inkludert SAMINOR 3, rundt kr 4 millionar til UiT i dekningsbidrag og i leigestadskostnader (tenester som biobank og lagringskostnader). Utan eksterne midlar måtte senteret skalert ned drifta.

8.2 Finansiering av forskning

SSHF er heilt avhengig av ekstern finansiering. Grunnløyvinga vår på kr 7,5 millionar er under eit minimumsbeløp for å halde forskingsaktiviteten på dagens nivå. Det er ikkje tilstrekkeleg for å dekke framtidig datainnsamling eller utvide forskingsstaben. I 2023 blei forskingsaktiviteten redusert noko for å kunne bruke tid på planlegging av SAMINOR 3.

Det blir jobba med søknadsskriving som sendast både til forskingsinstitusjonar nasjonalt og internasjonalt, men også til regionale myndigheiter. Vi har spesielt fokusert på søknader om midlar til SAMINOR.

Avsluttande ord

SSHf har ein stor produktivitet ut frå dagens økonomiske rammer. SSHf vil halde fram den utstrekke samhandlinga si med mange ulike aktørar både nasjonalt og internasjonalt. Senteret vil føre vidare arbeidet sitt med å kommunisere kunnskapen ut til folket det blir forska på. Kunnskapen er eit viktig bidrag i samsvar med Folkehelseloven og Samhandlingsreformen. Det er samfunnsnyttig forskning senteret bidreg med.

Skal SSHf framleis klare å ta eit så stort ansvar for helsa til befolkninga, må basisløyvinga aukast. Kostnader til forvaltning av SAMINOR-data vil auke i åra framover og dette må også takast omsyn til. Senteret vil framover ha hovudfokuset sitt på datainnsamlinga SAMINOR 3, noko som kan føre til at forskingsaktivitet blir noko redusert ut 2025.